

OCENE

C. W. Ceram, Enge Schlucht und Schwarzer Berg. Entdeckung des Hethiter-Reiches, Rowohlt Verlag, Hamburg, 8°, 248 str., 48 slik in 47 risb, zemljevid Hetitske države.

Pisatelj, s pravim imenom Kurt W. Marek, po poklicu novinar, je evropski javnosti znan že po knjigi »Bogovi, grobovi in učenjaki. Roman o arheologiji«. V njej popisuje odkritje starih kultur Grčije, Egipta, Mezopotamije in Mehike. Knjigo je v hrvatskem prevodu izdala Matica hrvatska, slovenski prevod je izšel kot »Pokopane kulture« v zbirki »Kultura in zgodovina« pri Državni založbi v Ljubljani.

Nadaljevanje omenjene knjige je knjiga o odkritju Hetitske države. Pisateljev namen je, da podaja prvi »strnjen prikaz presenetljivega odkritja Hetitov«. Bralcu obeta, da »bo srečal zares nov antični svet, o katerem nam naši učitelji še niso vedeli ničesar povedati« (str. 10).

Nenavadni naslov knjige nam postane razumljiv, če ugotovimo, da gre za prevod imen krajev, na katerih je bilo najdenih največ hetitskih napisov: Boghazköi (nekdanja hetitska prestolnica Hattušaš, 145 km vzhodno od Ankare, v Halysovem loku), namreč pomeni »sotesko«, ter Karatepe (v vilajetu Adana v južno-vzhodni Turčiji, ob reki Ceyhanu, antičnem Pyramasu), pa pomeni »Črno goro«. V razvalinah Hattušaša je nemški asiriolog Hugo Winckler l. 1906/07 izkopal okoli 10.000 glinastih plošč, iz katerih je razbral, da je bilo to mesto nekoč glavno mesto Hetitske države (1800—1200). — V Karatepe pa je profesor Helmuth Bossert odkril dolg napis v hetitskih hieroglifih in hetitskem jeziku, obenem pa tudi v feničanskem jeziku in pisavi.

Odkritje hetitske kulture in države je bilo presenetljivo zlasti zato, ker je postala naenkrat znana država, ki je noben grški pisatelj nikoli ne omenja, čeprav je obstajala in propadla skoro istočasno s Priamovo Trojo. Prav po tajinstvenosti, ki obdaja hetitski problem, je Ceram razdelil svojo knjigo na štiri poglavja, namreč: tajnost obstoja (str. 13—63), tajnost pisav (65—102), tajnost moči (103—185) in končno tajnost preživetja (187—216).

V prvem oddelku nas C. seznanja z zgodovino odkritja hetitske državne prestolnice. Francoski arheolog Ch. F.-M. Texier je l. 1834. odkril razvaline pri vasi Boghazköi. Najprej je menil, da je našel staro mesto Tavium, pozneje je mislil, da je bila to Pteria, kraj odločilne bitke med Kirom in Krezom. Sledilo mu je več raziskovalcev raznih narodov, šele izkopavanja Hugona Wincklerja so pa l. 1906/07 nedvomno odkrila, da je bilo tam nekoč glavno mesto Hattušaš. — V posebnem odstavku je C. zbral biblične navedbe o Hetitih v Palestini in Siriji ter egiptovska poročila o medsebojnih vojnah (30—47). — Nato govori C. o najdbi napisov v hetitskih hieroglifih. Takih napisov na kamnitih ploščah so našli več v Severni in Srednji Siriji, nekatere pa tudi na Taurusu in celo v bližini Smirne ob Egejskem morju. Presenetljivo je, da je A. H. Sayce (1845—1933) te napise že l. 1880. pravilno označil za hetitske.

Drugi oddelek kratko govori o začetkih indoevropeistike (W. Jones i. dr.). Nato izvemo, kako je Bedřich Hrozný (1879—1952) našel l. 1915. ključ za razumevanje hetitskega jezika; obenem je tudi dognal, da ima hetitsščina »slovniške

oblike, ki so značilne za indoevropsko jezikovno skupino» (75). Nato opisuje nadaljnji razvoj hetitologije in pri tem zastavlja vprašanje: Ali so Hetiti govorili hetitsko? Ime Hetiti bi bilo namreč bolj upravičeno za podjarmljeno, prvotno prebivalstvo, ki ga danes imenujemo (Proto)-Hatijce. Pravega imena za indoevropske Hetite pa še dandanes ne poznamo. — Težavno je tudi razvozlavanje hetitskih hieroglifov. Ceram na konkretnih primerih pokaže, kako počasno in negotovo je bilo to delo v svojih začetkih.

V tretjem oddelku obravnava Ceram zgodovino Hetitske države. Pri tem citira odlomke iz Hattušilove I. politične oporoke (ok. 1620). Mimogrede seznanja bralca s težavami v antični kronologiji (116—133). S posebnim zanimanjem se bere njegovo opisovanje bitke pri Kadešu, ki jo imenuje svetovno zgodovinsko (145). Zanimiva je njegova analiza državnega družbenega in kulturnega ustroja v Hetitski državi, ki ji pripisuje velik političen pomen, odreka ji pa, da bi bila posredovalec med Mezopotamijo in Grčijo. Pri tem lojalno pripominja, da je glede tega prof. Bossert nasprotnega mnenja (185). — Tudi strokovnjak bo pisatelju hvaležen za marsikatero podatke, ki so splošno težko dosegljivi, n. pr. o uspehih izkopavanj v Boghazköy, ki jih je v l. 1932-33 vodil Kurt Bittel (178).

V zadnjem oddelku popisuje, kako je l. 1946 H. Bossert odkril napis v Karatepe in v kako težavnih razmerah ga je naslednje leto začel izkopavati. Poučno nam prikaže, kako težko je bilo dokazati, da je najdeni napis v Karatepe zares dvojezičen; dokaz se je posrečil dr. Fr. Steinherr-ju, Bossertovemu učencu. To dognanje bo gotovo močno vplivalo na končno razvozlavanje hetitskih hieroglifskih napisov. Napeto sledi bralec pisatelju, ko popisuje svoje doživljaje ob obisku v Karatepe med izkopavanji.

V dodatku objavlja Ceram kratko tabelo o hetitski zgodovini (219—221), za njo pa precej obširen seznam hetitološke literature (221—237), osebno in stvarno kazalo (238—245), seznam slik (246—247) z navedbo, od kod so (247) kakor tudi navedbo izvora citatov (248). Uporabljanje knjige znatno olajšuje zemljevid Hetitske države obenem z njenimi domnevnimi mejami in najvažnejšimi najdišči.

Med bogato zbirko raznih življenjepisnih podatkov bi rad opozoril na male netočnosti glede pok. Bedřicha Hroznýja na strani 73. On je rojen v kraju Lissa ob Labi (ne na Poljskem). Kot privatni docent se je l. 1905 na Dunaju habilitiral, l. 1913 pa je dobil profesorski naslov.

Ceramova knjiga je pisana v prijetnem, živahnem slogu in je lahko razumljiva tudi za nestrokovnjaka. Zlasti pri zgodovini najdb in zgodovini razvozlavanja neznanih jezikov in pisav vodi pisatelj bralca od stopnje do stopnje in dramatično stopnjuje njegovo pozornost. — Številne ilustracije, ki so posrečeno izbrane, olajšujejo razumevanje knjige.

Na svoj posrečen način je Ceram široko javnost opozoril na zgodovino Hetitske države in kulture. Njegovo knjigo bo pa tudi strokovnjak, zlasti pa mlajši začetnik z velikim pridom uporabljal kot dolgo pogrešan uvod v zgodovino Hetitske države in kulture, zlasti pa tudi njenega odkritja.

Viktor Korošec

Große Kulturen der Frühzeit, herausgegeben von Prof. Dr. Helmuth Th. Bossert (2. zvezek): **Ur, Assur und Babylon**. Drei Jahrtausende im Zweistromland, von Prof. Dr. Hartmut Schmökel. — Gustav Kilper Verlag, Stuttgart 1955, 4°, 302 str., od teh 118 strani s 169 slikami, 1 zemljevid.

Z imeni političnih središč je pisatelj naznačil, da podaja pregled sumerske, asirske in babilonske zgodovine. To opravi na 152 straneh, nato sledi na 120 straneh 169 lepih ilustracij. K ilustracijam so na 16 straneh kratka pojasnila, obenem z navedbami, od kod so vzete (str. 273—288). Nato je uvrščena na str. 289 časovna preglednica, ki navaja samo pomembnejše vladarje. Seznam najvažnejše literature po strokah (arheologija in celotne obdelave, zgodovina, gospodarsko življenje, pravo, znanost in pesništvo, umetnost, religija) obsega štiri strani. Med pravniki pisatelji manjkata ustanovitelja pravne orienta-